

Tamara Bodor, Sanja Vulić

O LEKSIKU KOSTRENE I MIHOLAŠĆICE U ČAKAVSKOM I MEDITERANSKOM ŠTOKAVSKOM LEKSIČKOM KONTEKSTU (na temelju izabranih primjera)

pregledni članak

U radu se leksik Kostrene kraj Rijeke i Miholašćice na Cresu uspoređuje sa sukladnim primjerima iz hrvatskih idioma, ponajprije čakavskih, a u manjoj mjeri i mediteranskih štokavskih. Kao izvor za leksik Kostrene poslužili su izabrani primjeri iz periodičnika Život, kultura i povijest Kostrene. Ti se izabrani primjeri uspoređuju sa sukladnim rješenjima iz mjesnoga govora Miholašćice (na temelju kazivanja izvorne govornice Jenke Saganić), a zatim i jedni i drugi sa sukladnim primjerima iz različitih čakavskih i mediteranskih štokavskih idioma (koji su uglavnom preuzeti iz objavljenih radova ili pak iz terenskih bilježaka jedne od dviju autorica ovoga rada te iz izabranih rječnika). Uspoređivani pak primjeri s kvarnerskoga područja (kojemu pripadaju Kostrena i Miholašćica) preuzeti su iz izabranih rječnika izvornih čakavskih mjesnih govora s toga područja, također iz dijalekatnih pjesama i popratnih tumača riječi uz dijalekatne pjesničke zbirke.

Ključne riječi: *Kostrena, Miholašćica, usporedbe, čakavština, mediteranska štokavština*

1. Uvodna napomena

Kada je gospođa Jenka Saganić, izvorna govornica mjesnoga idioma Miholašćice na otoku Cresu, dobila na dar dva različita izdanja periodičnika *Život, kultura i povijest Kostrene* (2010. i 2011.), zainteresirala se za tekstove koji su u većoj ili manjoj mjeri temelje na kostrenskom mjesnom govoru. Riječ je o prozi *Val za valon* Igora Stipanovića te o pismima u stihovima Branke Kržik-Longin, naslovljenim *Kostrena, 24. decembra 1950. i neke*, koja su objavljena u 3. kostrenskom zborniku

(2010.). Također je riječ o kratkoj prozi *Va glavice*, Katje Šepić Usmiani, koja je objavljena u 4. kostrenskom zborniku (2011.). Izvornoj govornici idioma Miholašćice bilo je zanimljivo uspoređivati jezična rješenja u navedenim tekstovima s rješenjima u svom mjesnom govoru. Te su usporedbe bile poticaj autoricama ovoga rada da ih razmotre u širem čakavskom, a u stanovitoj mjeri i u mediteranskom štokavskom kontekstu, pa su s tom nakanom izabrale sukladne primjere iz već objavljenih dijalektoloških rasprava, dijalekatnih rječnika i zbirki te popratnih tumača riječi, ili pak iz terenskih bilježaka jedne od autorica ovoga rada.

Prema podjeli Ive Lukežić i Silvine Vranić kostrenski govor pripada primorskomu poddijalektu čakavskoga ekavskoga dijalekta (usp. Vranić 2005: 26), dok govor Miholašćice na otoku Cresu (prema istomu djelu) pripada otočnomu poddijalektu istoga čakavskoga dijalekta.

Već se i površnom usporedbom jezika navedenih kostrenskih tekstova sa sukladnim realizacijama u govoru Miholašćice (prema kazivanju Jenke Saganić) primjećuje znatno veća razlika na fonološkoj razini nego na leksičkoj. Premda je potonje predmetom razmatranja ovoga rada, na početku donosimo i nekoliko osnovnih fonoloških značajki obaju idioma.

2. Izabrane fonološke usporedbe idioma Kostrene i Miholašćice

Budući da u ovom radu nisu bilježeni naglasci na primjerima, fonološke usporedbe obuhvaćaju samo izabrane primjere samoglasničkih i suglasničkih značajki, dok su naglasne usporedbe izostavljene.

U pisanom izvoru iz Kostrene nalazimo *orah*, dok je u govoru Miholašćice *ureh*. U tekstu iz Kostrene zabilježen je primjer sa starim refleksom jata ($\acute{e} > a$), prema prasl. **orěxb* (usp. Snoj 2009: 476), kakav se rabi i u današnjem hrvatskom standardnom jeziku, a u primjeru iz Miholašćice ekavski refleks jata. Zapaža se i zatvaranje kratkoga *o* u prednaglasnom položaju često u sjeverozapadnoj čakavštini, tj. promjena $o > u$.

Govor Miholašćice pripada onim (ne osobito brojnim) govorima sjeverozapadne čakavštine u kojima se pojavljuje samoglasnik *e* kao odraz kratkoga poluglasa (npr. imenice *otec*; *pes*; vremenski prilog *deneska*; mjesni prilog *kede* 'gdje'), dok su u tekstovima iz Kostrene primjeri sa samoglasnikom *a* kao odrazom toga poluglasa (*otac*; *pas*; *danaska*; *kade*)¹.

¹ Sukladni primjeri često se susreću u dijalektološkoj literaturi, posebice u sintetskim djelima, pa zato ovom prigodom ne navodimo posebno izvore. Za ostale primjere koji su u literaturi česti, a navode se u ovom poglavlju, također iz istoga razloga ne navodimo izvore.

Također su ne osobito brojni govori sjeverozapadne čakavštine sa sekvencijom *el* kao odrazom praslavenskoga samoglasnoga *l*, a među njima je opet govor Miholašćice, npr. *peln*, dok je u primjerima kostrenskih tekstova samoglasnik *u* odraz toga praslavenskoga samoglasnika (npr. *pun*).

Govor Miholašćice karakterizira delateralizacija *lj > j*, npr. *jubav*; *judi*; *najdubji*; *gjedat*. U kostrenskim su tekstovima zabilježeni primjeri bez provedene delateralizacije, tj. *ljubav*; *ljudi*; *najdublji*.

Promjena inicijalnoga *pt > ft* također je karakteristična za pojedine govore sjeverozapadne čakavštine, pa se zato u Miholašćici govori *ftić*. U tekstovima iz Kostrene primjećuju se realizacije tipa *tić* s promjenom inicijalnoga *pt > t*, tj. redukcijom inicijalnoga *p* iz početnoga suglasničkoga skupa, što je karakteristika brojnih hrvatskih govora svih triju narječja.

Zanimljivo je, međutim, da se u oba uspoređivana idioma rabi hrvatska riječ *krunica* (a ne romanizam *ružarij*), ali u Miholašćici u fonološkoj inačici *krunca* s redukcijom zanaglasnoga *i*. Pojavnost te fonološke inačice u govoru Miholašćice vjerojatno je uvjetovana nekim inojezičnim, najvjerojatnije romanskim utjecajem, kao što je oponašanje završetka brojnih romanskih riječi s dočelnim *-nca*). Teško je, naime, u tom čakavskom govoru na otoku vanjskoga niza pretpostaviti utjecaj novoštokavskih govora koje karakterizira redukcija samoglasnika *i* u slogu koji slijedi nakon naglašenoga. Na leksičkoj se razini realizacije iz Kostrene i Miholašćice mogu usporediti s grobničkim govorima u kojima se rabe hrvatske inačice *krunica* i *očenaši* (usp. Lukežić i Zubčić 2007: 332, 427), dok su npr. u Omišlju *očenaše* (usp. Mahulja 2006: 196). Zanimljivo je da morfološke inačice iz Grobnika i Omišlja pripadaju različitim gramatičkim rodovima jer je grobnička imenica *očenaši* pl. t. m. r., dok je omišaljska riječ *očenaše* pl. t. ž. r. Inačica *očenaši* uobičajena je npr. i u čakavskim govorima Hrvata u polutisućljetnoj dijaspori u austrijskom Gradišću i zapadnoj Mađarskoj (usp. Vulić 2006: 117). Od navedenih primjera leksički odskače vrbnička imenica *gelnece* u značenju 'krunica' (usp. Trinajstić Božić 2003: 106). Vrbnička je riječ najvjerojatnije germanizam, etimološki povezan s njem. pridjevom *gelenk* 'okretan' (jer se *krunica* okreće u ruci), odnosno s imenicom *Gelenk* u značenju 'zaglavak, članak'. S toga su aspekta vrbnička imenica *gelnece* i dubrovački romanizam *kraliješ* (također u značenju 'krunica'), koji je posuđenica iz dalmatoromanskoga (usp. Vulić i Šimunković 2015: 52) semantički istoga postanja, premda su ne samo na razini izraza potpuno različite riječi nego usto i posuđenice ne samo iz različitih jezika nego je riječ o dvama jezicima koji pripadaju različitim jezičnim skupinama (germanskoj i romanskoj).

Potonji nas primjeri uvode u središnji dio ovoga rada koji sačinjavaju leksičke usporedbe.

3. Izabrane leksičke usporedbe

U kostrenskom je tekstu zabilježena imenica muškoga roda *dih* u značenju ‘miris’, koja je po postanju glagolska imenica, u ishodištu koje je prasl. glagol **dyhati* (usp. Snój 2009: 109). Tako je i u grobničkim govorima (usp. Lukežić i Zubčić 2007: 224). U Miholašćici se pak u tom značenju rabi riječ praslavenskoga podrijetla *vonj* (prema prasl. **von’b*) (usp. Snój 2009: 831), a isto tako i u omišaljskom (usp. Mahulja 2006: 357) te vrbničkom govoru². Značenjski se te dvije riječi nerijetko isprepliću sa svojim antonimima, pa se npr. u govoru Miholašćice neugodni zadah iz usta naziva *dih z usti*.

U kostrenskom je tekstu *jarčić*, u Miholašćici se govori *kozlič*, isto u grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić 2007: 324), dok se u omišaljskom govoru susreću obje leksičke inačice (Mahulja 2006: 100; 125). U čakavskim govorima u polutisučljetoj dijaspori u Austriji i zapadnoj Mađarskoj imenica *jarac* rabi se samo u značenju ‘ječam’, pa i sve izvedenice od riječi *jarac* pripadaju toj semantičkoj skupini. U značenju ‘kozlič’ rabi se izvedenica ženskoga roda *kozica* ili pak srednjega roda *kozle*³. Umanjenica ženskoga govora *kozica* susreće se i u ličkim čakavskim govorima oko Otočca (Kranjčević 2003: 332).

Kao naziv prvoga dana u tjednu, tj. ponedjeljka, Branka Kržik Longin rabi naziv *prvi dan*, npr. u stihovima *Ta prvi dan / Je Sveta Lucija bila*. U govoru Miholašćice rabi se fonološka inačica *pervi dan*, sa svarabaktičkim *e* antepoaniranim slogovnom *r*: Ta dva razmatrana govora mogu se na leksičkoj razini usporediti npr. s brojnim čakavskim ikavskim govorima srednjodalmatinskih otoka, u kojima se nerijetko rabe realizacije tipa *parvi don* (usp. Benčić 2014: 343)⁴, ili pak s čakavskim ikavskim govorima u južnom Gradišću u Austriji, gdje se govori *prvidan*, *prvidbn*, odnosno *pervi dun* (usp. Vulić 2006: 116–117). Pritom je zanimljivo da se u brojnim Miholašćici i Kostreni teritorijalno bližim čakavskim govorima, ali koji ne pripadaju kao ova dva razmatrana mjesta čakavskomu ekavskomu nego čakavskomu ikavsko-ekavskomu dijalektu, rabi leksička inačica *ponedijek*, npr. u Omišlju (Mahulja 2006: 239) ili npr. *ponedijak* u grobničkim govorima. (Lukežić i Zubčić 2007:

² Podatak iz vrbničkoga govora potječe iz bilješki Sanje Vulić s terenskoga istraživanja u lipnju 2004.

³ Prema brojnim terenskim istraživanjima S. Vulić.

⁴ Istu je realizaciju S. Vulić zabilježila u Svirčima na Hvaru u travnju 1985.

496). Tako je i u čakavskim ikavsko-ekavskim govorima oko Otočca u Lici, gdje se govori *ponediljak* (Kranjčević 2003: 668).

Protivno tomu, hrvatska imenica praslavenskoga podrijetla *postol* ‘cipela’ (usp. Skok 1973: 16), u različitim se fonološkim i morfološkim inačicama rabi praktički u svim čakavskim jadranskim govorima, pa sukladno tomu u Kostreni i Miholašćici.

Pri razmatranju leksika nedvojbeno je potrebno obratiti pozornost na raspored riječi u značenju ‘val’. Riječ prasl. podrijetla *val*, prema prasl. **valb* (usp. Snaj 2003: 805) zabilježena je u kostrenskom tekstu. Ta je riječ npr. uobičajena i u Omišlju (Mahulja 2006: 350) i Vrbniku na Krku (usp. Sindik Pobor 2003: 19), kao i u čakavskim (i ne samo čakavskim) govorima u srednjoj i južnoj Dalmaciji⁵ te u Lici (Kranjčević 2003: 1068). U Miholašćici se rabi romanizam *mareta*, kao u čakavskim govorima u sjevernoj Dalmaciji, konkretno na zadarskom području (usp. Vulić 2000: 34). Valja, međutim upozoriti, da se npr. i u omišaljskom govoru rabi riječ *mareta* (Mahulja 2006: 146), ali ne u značenju pojedinačnoga vala nego u značenju ‘blago uzbibano more’. U tom se značenju rabi u još nekim čakavskim govorima, npr. u čakavskom ikavsko-ekavskom govoru grada Senja (usp. Moguš 2002: 72) i čakavskom ikavskom govoru Komiže na Visu (usp. Deačević 1966: 13). Zanimljivo je da čakavci u polutisućljetnoj dijaspori u Austriji i zapadnoj Mađarskoj u značenju *val* rabe isključivo riječ *slap*, koja je također praslav. podrijetla, prema praslav. **solp* (Snaj 2003: 667). Uporabu riječi *slap* u tom značenju bilježe i stariji hrvatski leksikografi Habdelić, Belostenec, Jambrešić, Voltić (usp. Akademijin rječnik, sv. 64, 1955: 429–430).

Izabrane govore na kvarnerskom području, od Kostrene i Miholašćice do Vrbnika (usp. Sindik Pobor 1984: 7) i Omišlja (usp. Mahulja 2006: 23) te grobničkih govora (usp. Lukežić i Zubčić 2007: 164) povezuje i leksem *beseda* u značenju ‘riječ’. Susreće se i u Istri, npr. u Labinu (usp. Milevoj 1992: 22). Krene li se Jadranom prema jugu, taj leksem zamjenjuje inačica *rič*, osobito južnije od zadarskoga područja. Također izostaje u čakavskim govorima u središnjoj Hrvatskoj i u polutisućljetnoj dijaspori.⁶

U govoru Miholašćice rabi se stara riječ praslavenskoga podrijetla *škoda* u značenju ‘šteta’. Tako je npr. i u omišaljskom (Mahulja 2006: 319) i grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić 2007: 632), u labinskom govoru (Milevoj 1992: 220), u čakavskim govorima oko Otočca u Lici (usp. Kranjčević 2003: 966) te u čakavskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori, također u sjevernoj Dalmaciji. U ča-

⁵ Prema brojnim terenskim zabilješkama S. Vulić.

⁶ Ibid.

kavskim govorima srednje i južne Dalmacije prevladala je leksička inačica *šćeta*, a u štokavskim se susreće i fonološka inačica *šteta*.⁷

Raspodjela pridjevskih leksičkih inačica *mali*, *-a* i *mići*, *-a* također pobuđuje pozornost. Pridjev *mali* je praslavenskoga podrijetla (usp. Skok 1972: 374), dok je inačica *mići*, *-a* romanskoga podrijetla. Može se usporediti s rumunjskim *mic*⁸ (usp. Skok, *Ibid.* 375). Obje se leksičke inačice u pojedinim govorima rabe ne samo kao pridjevi nego i kao poimeničeni pridjevi, odnosno imenice nastale preobrazbom pridjeva, sa značenjima ‘mali dječak’, odnosno ‘mala djevojčica’. U govoru Miholašćice rabi se pridjevska leksička inačica *mali*, *-a*. Tako je, u različitim fonološkim inačicama diljem Jadrana, npr. u Vrbniku (usp. Sindik Pobor 1984: 65, 69), u Dalmaciji, osim u dijelu govora Istre i Kvarnera, pa je i u tekstu iz Kostrene zabilježeno *mići*, *-a*, a tako je i u govorima na području Šotoventa na Krku⁹, u labinskom govoru (Milevoj 1992: 124) te u grobničkim govorima (usp. Lukežić i Zubčić 2007: 368). U čakavskim govorima oko Otočca u Lici rabi se leksem *mali* (Kranjčević 2003: 396), također u govorima u polutisućljetnoj dijaspori¹⁰.

U oba se uspoređivana govora rabi pridjev *veli*, *-a*, *-o* u značenju ‘veliki, velika, veliko’. Tako je npr. i u Vrbniku (usp. Sindik Pobor 1984: 69, 73), Dobrinju i Omišlju te u Bašćanskoj dolini, dok se na području Dubašnice i Šotoventa rabi inačica *velik*, *-a*, *-o*, koja je redovita i u čakavskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori (usp. Vulić 2014: 114–115). U grobničkim su govorima zabilježene obje inačice (usp. Lukežić i Zubčić 2007: 686). U čakavskim govorima sjeverne i južne Dalmacije uglavnom se rabi inačica *veli*, *-a*¹¹, kao i u brojnim govorima u Istri, npr. u Labinu (usp. Milevoj 1991: 246). Pridjev *velik* redovit je u čakavskim govorima oko Otočca (usp. Kranjčević 2003: 1071), Modruša i Ogulina, u polutisućljetnoj dijaspori, također na štokavskom dubrovačkom području¹².

Zanimljivo je da se kostrenska neodređena pridjevska zamjenica *čigov*, *-a*, *-o* (u značenju ‘čiji’, *-a*, *-e*) ne rabi u govoru Miholašćice. Pritom je važno naglasiti da se zamjenica *čigov* rabi ne samo u brojnim čakavskim govorima uz more, sve do Cetine i dalmatinskih otoka, nego i u različitim novoštokavskim ikavskim

⁷ *Ibid.*

⁸ Izgovara se *mik*.

⁹ Prema brojnim terenskim bilješkama S. Vulić.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

govorima u Dalmaciji, a također i na području Dubrovnika i okolice, tj. na jadranskom području novoštokavskoga ijekavskoga dijelakta.¹³ Međutim, u govoru Miholašćice rabi se u tom značenju realizacija *kinjev*, *-a*, *-o*.

Vremenski prilog *onput* u značenju ‘onda’, koji je zabilježen u tekstu iz Kostrene, uobičajen je i u vrbničkom (usp. Sindik-Pobor 1984: 69) te u grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić 2007: 439), ali u govoru Miholašćice se ne rabi. Nije karakterističan za čakavski jug i mediteranske štokavske govore.¹⁴

U kostrenskom je tekstu zabilježen i mjesni prilog *zdolun* u značenju ‘prema dolje’ koji se također rabi i u grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić, 724) te u Labinu (Milevoj, 261). U Vrbniku je očuvan u izrazu *zdolu brigon* u značenju ‘nizbrdo’.¹⁵ Za razliku od tih govora, u Miholašćici se prilog *zdolun* ne rabi. Taj prilog također nije karakterističan za čakavski jug i mediteranske štokavske govore.¹⁶

Prefiksalne su inačice kostrenska *dopeljat* nasuprot *prepejat* u Miholašćici, obje u značenju ‘dovesti’. Poput Miholašćice, prefiksalna inačica *prepejat* rabi se npr. u Vrbniku (Matanić Polonijo 2013: 59) i Omišlju (Mahulja, 257), a u grobničkim govorima *dopejat* (Lukežić i Zubčić, 230), također u Kostreni, dok *prepejat* znači ‘prevesti’ (*Ibid*, 526). Istoga je značenja labinsko *prepeljat* (Milevoj, 177), dok *dopeljat* znači ‘dovesti’ (Milevoj, 49). Na obalnom se području glagol *peljat / pejat* u značenju ‘voditi’, sa svojim prefikslnim tvorenicama rabi otprilike do sjeverne Dalmacije, dok za govore srednje i južne Dalmacije nije karakterističan. Uobičajen je, međutim, u čakavskim govorima u polutisućljenoj dijaspori.¹⁷

Praslavenskoga su podrijetla i glagoli *storit* (Snoj 2009: 701–702), koji se rabi u kostrenskom govoru, te *udelat* (*Ibid*, 101) u govoru Miholašćice. U tom je primjeru govor Miholašćice opet sukladan omišaljskomu (Mahulja, 345) i vrbničkomu govoru (Matanić Polonijo 2013: 60), također grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić, 675), dok je kostrenski govor sukladan labinskomu (Milevoj, 209). U Dalmaciji ni jedan od tih glagola nije uobičajen.¹⁸

U Kostreni se rabi izraz *ni bilo lazno* u značenju ‘nije bilo vremena’. Srodni se izrazi rabe i u grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić, 344), također u Omišlju (Mahulja, 138), ali u potonjem s fonološkom inačicom *lezno*. U Dalmaciji, posebice

¹³ *Ibid*.

¹⁴ *Ibid*.

¹⁵ Prema terenskim bilješkama S. Vulić.

¹⁶ *Ibid*.

¹⁷ Prema brojnim terenskim bilješkama S. Vulić.

¹⁸ *Ibid*.

srednjoj i južnoj, taj tip izraza nije uobičajen, kao ni u štokavskim mediteranskim govorima, ali jest u čakavskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori.¹⁹ Zanimljivo je da se ne rabi ni u Miholašćici. U tom se mjestu rabi izraz *ni bilo vremena*.

Leksički romanizmi uglavnom su zajednički kvarnerskim idiomima, ali ne svi.

Različiti se romanizmi rabe u značenju 'rođak'. U kostrenskom je tekstu zabilježen romanizam *kujin*, a u Miholašćici *zerman*. Potonja je leksička inačica u različitim fonološkim ostvarajima uobičajena u srednjoj Dalmaciji.²⁰ U omišaljskom (Mahulja, 29) i vrbničkom govoru²¹ rabe se u tom značenju stare hrvatske riječi *bratučed* i *bratučeda* koje su u prošlosti bile uobičajene i u Dubrovniku, a još uvijek ih rabe janjevački Hrvati u Bugarskoj (usp. Vulić 2007: 159), koji su barem djelomice dubrovačkoga podrijetla.

Zanemarimo li naglasne razlike, možemo reći da je u priobalju, u različitim fonološkim inačicama, uobičajen romanizam *kuraj* u značenju 'hrabrost'. Realizacija *kuraj* rabi se u uspoređivanim govorima.

Isto se može reći za romanizam *vijaj* u značenju 'put, putovanje', kojega također susrećemo u kvarnerskim govorima općenito, a različite fonološke inačice toga leksema opet u čakavskim i štokavskim govorima diljem Jadrana.

Romanizam *preša* u značenju 'žurba', koji susrećemo u kostrenskom tekstu, u grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić, 529) te u labinskom govoru (Milevoj, 178), moguć je i u govoru Miholašćice, ali se u tom govoru umjesto prijedložne sveze *na prešu* (koja ima priložno značenje) češće rabi prilog *žvelto*, koji je također romanizam. Posuđenica *preša* ne rabi se u uspoređivanim govorima na Krku, jer se u Vrbniku²² i Omišlju (Mahulja, 74), također npr. u Malinskoj²³, u tom značenju rabi posuđenica *fuga*. Međutim, leksička inačica *preša*, u različitim fonološkim ostvarajima, uobičajena je u čakavskim, ali i u brojnim štokavskim govorima u Dalmaciji.²⁴

Romanizam *pupa* u značenju 'lutka' također je proširen u čakavskim mediteranskim govorima, npr. u Kostreni, Miholašćici, u Grobniku (Lukežić i Zubčić, 551) i Labinu (Milevoj, 183), ali i diljem Dalmacije, i to ne samo u čakavštini²⁵.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Prema terenskim bilješkama S. Vulić.

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ Prema brojnim terenskim bilješkama S. Vulić.

²⁵ Ibid.

Isto se može reći za imenice *višta* u značenjima ‘vid’ i ‘vidik’.

Romanizam *debul* u značenju ‘slab, slabašan’ također je karakterističan za šire kvarnersko govorno područje, pa osim Kostrene i Miholašćice opet za usporedbu možemo navesti potvrde iz govora Omišlja (Mahulja, 50) i Vrbnika na Krku, ali i znatno južnije u čakavštini.²⁶

Romanizam *brontulat* u značenju ‘prigovarati, gundati’ u različitim se naglasnim inačicama također rabi u Miholašćici, Kostreni, Omišlju (Mahulja, 30), grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić, 187), a u različitim fonološkim inačicama i u brojnim čakavskim govorima u Dalmaciji²⁷, također u Istri, npr. *brontolat* u Labinu (Milevoj, 29).

Uporabu glagola *impoštat*, koji je također u govorima Miholašćice, Kostrene i npr. Omišlja²⁸ posuđeni romanizam u značenju ‘poslati poštom’, opet susrećemo i u Dalmaciji i Istri, kao i na čitavom području prošireni romanizam *kantat* u značenju ‘pjevati’²⁹.

Među zajedničkim je npr. i glagol *pasat* ‘proći’ i glagolski pridjev *pasani*, -a, -o (u značenju ‘prošli, -a, -o’, odnosno ‘minuli, -a, -o’), koji se rabi u Kostreni i Miholašćici, ali i inače na Kvarneru, pa sukladno tomu npr. u Omišlju (Mahulja, 213, 214) i Vrbniku (Matanić Polonijo 2013: 59) na Krku, također npr. u grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić, 459) te u Labinu (Milevoj, 158).

Isto se npr. može reći za glagole *partit* ‘otići’ i *pačat se* ‘miješati se, dirati se’, koji se u različitim fonološkim, posebice u različitim naglasnim inačicama također rabe u svim spomenutim kvarnerskim govorima, ali i inače na obali i otocima, i to ne samo u čakavskim nego i u štokavskim govorima.³⁰

Prilog *fanj* u značenju ‘prilično, podosta’, koji je također romanizam, opet susrećemo i u Kostreni, i u Miholašćici, te u ostalim uspoređivanim kvarnerskim govorima, tj. u Vrbniku (Matanić Polonijo, 57), Omišlju (Mahulja, 67) i grobničkim govorima (Lukežić i Zubčić, 247), ali načelno se može reći da nije karakterističan za čakavske govore u Dalmaciji, osobito ne za one na jugu.³¹

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Mahulja (2006: 96) ga bilježi *inpoštat*.

²⁹ Prema brojnim terenskim potvrdama S. Vulić.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

4. Zaključak

Razmatrani leksemi predstavljaju tek maleni izbor iz bogate čakavske leksičke građe, te još manji izbor iz štokavskih mediteranskih govora. Ali i ovaj mali uzorak jasno pokazuje da nije moguće ustanoviti ravnomjernu raspodjelu leksema, posebice ne onih praslavenskoga podrijetla. Kreću se u rasponu od leksema koji su karakteristični ne samo za čitavo kvarnersko područje nego i za južnije čakavske krajeve (npr. *postoli*), preko leksema tipičnih za Kvarner, ali ne i za Dalmaciju, osobito ne srednju i južnu (npr. *škoda*, *onput*, izrazi koji sadrže riječ *lazno / lezno*), do situacija kada je npr. leksem dijela kvarnerskih govora sukladan onim u Dalmaciji, a leksem drugoga dijela nije (npr. *mali* i *mići*). Tu su i situacije kada imamo dva ili više leksema koji se rabe u kvarnerskim govorima (obično ne usporedno), ali ni jedan od njih nije uobičajen u Dalmaciji (npr. *udelat* i *storit*). Većinu riječi nije moguće jasno podijeliti unutar pojedinih čakavskih dijalekata, a mnoge nije moguće ni po teritorijalnoj blizini. Točnija analiza postojećega rasprostriranja leksema moguća je tek uključivanjem usporednih povijesnih istraživanja, a ne samo leksikoloških i općenito lingvističkih.

Literatura i vrela

- Benčić, Radoslav (2014): *Rječnik govora grada Hvara. Forske rici i štorije*, Muzej hvarske baštine – Hvar
- Deanović, Mirko (1966): „Lingvistički atlas Mediterana II, anketa na Visu (Komiža)”, *Rad JAZU*, knj. 344., Zagreb, str. 5–35.
- Kranjčević, Milan (2003): *Ričnik gacke čakavščine. Konpoljski divan*, Katedra Čakavskog sabora pokrajine Gacke – Grafrade, Otočac – Rijeka
- Kržik-Longin, Branka (2010): „Kostrena, 24. decembra 1950. i neke”, u: *Život, kultura i povijest Kostrene*, ur. Silvana Vranić, Katedra Čakavskoga sabora Kostrena, Kostrena
- Lukežić, Iva; Zubčić, Sanja (2007): *Grobnički govor XX. stoljeća (gramatika i rječnik)*, Katedra Čakavskog sabora Grobinščine, Rijeka
- Milevoj, Marijan (1991): *Gonan po nase. Rječnik labinskog govora*, Labin
- Moguš, Milan (2002): *Senjski rječnik*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Matica hrvatska Senj, Zagreb – Senj
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, sv. 64 (1955), Zagreb
- Sindik-Pobor, Vlasta (1984): *Brince vrbenskih besed*, Radna organizacija za proizvodnju netkanog tekstila „Vrbenka”, Vrbnik

- Sindik-Pobor, Vlasta (2003): „Po tujih žali”, *Vrbnički vidici*, god. XII., br. 22., Vrbnik, str. 19.
- Skok, Petar (1972 i 1973): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 2. i 3., JAZU, Zagreb
- Snoj, Marko (2009): *Slovenski etimološki slovar*, Modrijan založba, Ljubljana
- Stipanović, Igor (2010): „Val za valon”, u: *Život, kultura i povijest Kostrene*, ur. Silvana Vranić, Katedra Čakavskoga sabora Kostrena, Kostrena
- Šepić Usmiani, Katja (2011): „Va glavice”, u: *Život, kultura i povijest Kostrene*, ur. Silvana Vranić, Katedra Čakavskoga sabora Kostrena, Kostrena
- Trinajstić Božić, Marija (2003): *Zlatne konca od jubavi*, Vlastita naklada, Vrbnik
- Vranić, Silvana (2005): *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i posustavi*, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Rijeka
- Vulić, Sanja (2000): „Zemljopisni nazivi u nekim govorima na sjevernodalmatinskim otocima”, *Čakavska rič*, god. XXVIII, br. 1–2, str. 21–38.
- Vulić, Sanja (2006): „Imeničke sraslice u gradišćansko-hrvatskim govorima”, *Čakavska rič*, god. XXXIV., br. 1–2., Split, str. 115–119.
- Vulić, Sanja (2007): „Put od dijalekta do sociolekta na primjeru govora janjevačkih Hrvata u Sofiji”, *U službi jezika. Zbornik u čast Ivi Lukežić*, ur. Silvana Vranić, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, str. 149–163.
- Vulić, Sanja (2014): „O hrvatskim pučkim imenima Cvjetnice i Velikoga tjedna na Kvarneru i u središnjoj Istri”, *Čakavska rič*, god. XLII, br. 1–2., str. 113–120.
- Vulić, Sanja; Šimunković, Ljerka (2015): „O leksičkim različitostima dubrovačkoga i splitskoga organskog idioma”, *Čakavska rič*, god. XLIII., br. 1–2., Split, 2015., str. 31–60.

Summary

ON THE LEXICAL FEATURES IN THE DIALECTS OF KOSTRENA AND MIHOLAŠĆICA IN THE ČAKAVIAN AND MEDITERRANEAN ŠTOKAVIAN LEXICAL CONTEXT (based on selected examples)

The paper compares the lexical features of the dialects of Kostrena, located near Rijeka, and Miholašćica, located on the island of Cres, with analogous examples from other Croatian idioms, primarily the Čakavian ones, and, to a lesser extent, the Mediterranean Štokavian ones. The analyzed examples from the Kostrena dialect are taken from several prose and poetic works written by local writers and published in the periodical publication Život, kultura i povijest Kostrene. These selected examples are compared to the corresponding solutions found in the dialect of Miholašćica (collected on the basis of interviews with a native speaker – Jenka Saganić), then both of them are compared to examples from different Čakavian and Mediterranean Štokavian dialects (which are mostly taken from published papers or field notes of one of the two authors of this paper and from selected dictionaries). Examples from the Kvarner region (to which Kostrena and Miholašćica belong) are taken from selected dictionaries of Čakavian dialects in this area, also from dialectal poetry books and accompanying dictionaries.

Key words: *the dialect of Kostrena, the dialect of Miholašćica, Čakavian dialect, Mediterranean Štokavian dialects*